

Bestyrer af en 'narkocentral'

En velkendt stemme har gennem 36 år rådgivet, trøstet og givet kærlige spark bagi til unge i radioprogrammet Tværs. Her fortæller Tine Bryld – mennesket bag stemmen – den mindre kendte historie om de første forsøg på at hjælpe unge med narkotikaproblemer i pionerårene 1969-1972.

AF GITTE LØKKEGAARD

Som ledende socialrådgiver på Dagcenter for stofmisbrugere - et projekt under Ungdomsklinikken i København som igen hørte under den selvejende institution Landsforeningen for Mentalhygiejne trådte Tine Bryld i 1969 ind på en fortættet arena, hvor der i de næste år skulle udspille sig en kamp om liv og død – og politiske overbevisninger.

'Jeg vidste ingenting om narkomaner. Men det var der på den anden side heller ingen andre, der gjorde. Det var et helt nyt fænomen. Altså som samfundsproblem. Mennesket har jo alle dage dopet sig, men nu så man for første gang en stor gruppe unge, der piblede ud af villaer og slumlejligheder med små pupiller og en ske i baglommen, som de kogte råopium og senere morfinbase på. Jeg havde set de første i De Unges Rådgivning. Men så vidt jeg husker, måtte de gå med uforrettet sag. Vi anede ikke, hvad vi skulle stille op med dem.'

Så her lå altså et pionerarbejde at gøre. En udfordring at tage op, og det var lige noget for Tine Bryld. Især fordi hendes privatliv var i uorden og ikke kunne repareres. I forhold til det så det ud til at være en lille opgave at få narkotikaen udryddet som samfundsproblem i Danmark. Men her undervurderede Tine opgaven. Kampen mod narkoen viste sig at blive både stor, voldsom og følelsesmæssigt belastende. Hun gjorde sig vel på forhånd nogle tanker om, at det kunne blive hårdt, men forestillede sig nok alligevel ikke tre år i strid politisk modvind med læserbreve i aviserne, der bar overskrifter som: *'Hvad vil hr. ministeren stille op med Tine Bryld'* og *'Tine Bryld – ledende i samfundsnedbrydende arbejde.'*

Det startede ellers fredeligt. Da Tine tiltrådte i maj 1969, havde Dagcenteret allerede været åbent i nogle måneder. 10-15 narkomaner havde deres daglige gang på stedet, der blev budt på kaffe og samvær i det ene rum og beskæftigelse i form af noget læderarbejde og sækkepudesyning i det andet. Man brugte endnu ikke ord som *'afgiftning'* og *'nedtrapning'*. Decideret euforiserende stoffer havde indtil slutningen af 60erne kun floreret i overklassen og blandt kunstnere, misbruget havde et vist romantisk skær over sig, og ingen anede endnu, hvad det var, man var oppe imod.

'Vi famlede os frem i forståelsen af, hvordan vi kunne hjælpe disse mennesker. Vores første idé var at lave en stamme i huset, altså give stofmisbrugerne et tilhørsforhold til en ny gruppe ved at

opbygge noget, der lignede en stammementalitet. I stedet for det meget rå junkmiljø, de gik i på gaden. Det lå jo i tiden og i ungdommen. Vi troede meget på fællesskabet og den energi, det genererede. Og ideen var sådan set god nok ... bortset fra, at den ikke virkede! De her unge kunne jo slet ikke opføre sig som stammemedlemmer, for de havde kun en ting i hovedet, nemlig at skaffe junk til sig selv. Værre var det, at vi ville gøre de stakkels mennesker politisk bevidste. De skulle forstå, at det var kapitalismens åg, der fik dem til at dulme sig. Vi troede, at de ved at forstå mekanismerne og ved at lave noget sammen kunne se det fornuftige i at bruge deres tid på andet end at tage stoffer.

Nu siger jeg godt nok, at vi troede på det, men jeg vil sige – og det er ikke for at undskylde noget som helst – jeg var sgu skeptisk. Især den dag en flok medarbejdere tog til Vietnam-demonstration med klienterne. Med bannere og det hele drog de af sted, og jeg tænkte: „Neej, det her går aldrig godt.“ Og det gjorde det jo heller ikke. Gruppen gik i opløsning undervejs. Misbrugerne forsvandt en efter en. For det var jo det, de var, og deres misbrug skulle passes, før de kunne gå op i de amerikanske soldaters fremfærd i Vietnam.’

Tine beskriver det første halve år på Dagcenteret som ‘kaotisk’. Narkomanernes antal steg. Og hvor der i de første par måneder kom mellem 15 og 20 klienter om dagen, var tallet snart tæt ved 100. Der var trængsel i de små lokaler i Blågårdsgade, og lus og lopper stortrivedes også i mylderet. Brugere og behandlere flød i de store sækkepuder, og midt i det hele sad Tine Bryld, stadig iført lårkort og espadrillos, og prøvede at holde styr på menageriet. I vedtægterne stod, at der ikke måtte tages stoffer i Dagcenteret, men efter at naboerne begyndte at klage, og Tine kunne se narkomanerne sidde og fixe lige ved en kirke og en skole i nærheden, valgte hun at se igennem fingre med forbuddet.

En anden regel, der kom under pres, var Dagcenterets åbningstider. For én ting var i hvert fald lykkedes for Tine og hendes stab. Nemlig at få stofmisbrugerne til at få et tilhørsforhold til stedet. Det gjorde de – i så høj grad, at de ikke ville gå hjem til sig selv, når medarbejderne havde fyraften, og centeret lukkede. Og da de åbne døre og tilhørsfølelsen var hele ideen med stedet, var der ingen, der sagde, de skulle gå et andet sted hen. Endsige låste døren.

Der udviklede sig et liv omkring Blågårdsgade 49, som naboerne ikke var begejstrede for. Der blev sprøjtet og pushet og handlet og råbt, og en nat gik en ung fyr ud over taget i et syretrip, fordi han troede, han kunne flyve. De småhandlende i området begyndte også at klage over gentagne tyverier, så medarbejderne måtte give brugerne af centeret et elementært kursus i ‘dit og mit’ eller rettere i ‘mit’ og ‘nogen af de andres’.

‘Vi fortalte dem, at de ikke måtte stjæle, og så tilføjede vi vistnok, at der var nogen, det var værre at stjæle fra end andre. Der lå jo flere store supermarkeder i området, så de kunne vel nok lade de småhandlende i fred. Ha!’

Det blev en tid med rigtig mange politirazziaer. I starten stillede den ledende socialrådgiver sig i døren i sine smarte sko og påpegede, at de ikke kunne ransage stedet uden begrundet mistanke om,

at der foregik handel med narkotika. Politiet mente nu nok, at de havde en begrundet mistanke, og Tine blev på det bestemteste sat på plads af sin øverstbefalende fra Ungdomsklinikken, der vidste, at hele projektet var i fare. Det var på dette tidspunkt, at aviserne begyndte at kalde Dagcenteret for 'Narkocentralen'. De beskrev stedet som et morads af junk, handel og kriminalitet.

'Jamen det var sgu da også problematisk. Men stofmisbrug er jo et problem i samfundet, og her var de da i hvert fald samlet på et sted. Jeg ved godt, der var rapserier og handel, men det, at de fik lov til at fixe på toiletterne i huset og i gården, betød jo, at naboerne var forskånet for kanyler og andet lort i deres trappeopgange og i børnenes sandkasser. Når det er sagt, så stod det efterhånden også klart for os, at vores ideer om et sted med en hel flad struktur ikke var indlysende rigtige, når man havde med stofmisbrugere at gøre, og at en behandling, der var baseret på fællesskabsfølelse og politisk engagement, ikke fik mange narkomaner ud af deres misbrug.'

Problemet for Tine og hendes medarbejdere var, at de lavede forskningsarbejde lige midt i hverdagen. Der blev læst i den sporadiske litteratur, der fandtes, der blev set til USA, hvor problemet havde været stort i længere tid, og der blev kigget mod Sverige, hvor man forsøgsvist gik anderledes systematisk til værks og tvangsindlagde narkomaner til afvænnings. Men langt hen ad vejen måtte de unge behandlere gøre deres egne erfaringer og stykke deres egen praksis sammen.

'Jeg var fra starten helt sikker på, at tvangsbehandling ikke virkede. Jeg gik jo med de mennesker hver dag og vidste, at vi intet kunne gøre, før de selv var klar til at tage ansvar for deres liv. Det kunne vi også se i Sverige. Narkomanerne var måske nok stoffrie, mens de var låst inde og væk fra junken, men ni ud af ti begyndte igen, så snart de kom ud – og nogle døde af det, fordi de startede på den dosis, de var vant til, før de blev indlagt.'

En anden ting, der også begyndte at stå klart for hende, var, at stofmisbrug fortrinsvis var et socialt problem. Hun så, hvordan de unge fra hendes egne privilegerede og ressourcestærke rækker flirtede med stofferne i en periode, men blev ved med at have kontrol over deres liv – for langt de flestes vedkommende. De unge fra de svage familier derimod, dem med lavt selvværd, ringe voksenkontakt og store ar i sjælen, begyndte at bruge stofferne på en helt anden måde. Som en flugt fra en virkelighed, der ikke var til at bære. Og det var dem, der sad fast og mistede kontrollen over stofferne – og over deres liv.

At narkotika var så overlegen en fjende var nok den vigtigste erkendelse for personalet på Dagcenteret. Man begyndte at tale om afrusning, nedtrapning og afvænnings, og det var i den periode, der begyndte at komme mere struktur på foretagendet. Dagcenteret var ikke længere et værested for narkomaner, men blev langsomt et opsamlings- og indslusningssted, hvor man blev motiveret og forberedt på nedtrapning og afvænnings.

'Ja, det er rigtigt. Det var det, der blev sigtet imod. Og det var jo helt indlysende en rigtig vej at gå. Problemet var bare ... at det vidste vi jo heller ikke ret meget om. Vi vidste, at misbrugerne blev syge, hvis de holdt op med at tage stoffer fra den ene dag til den anden, og vi vidste, at afvænnings'

aldrig ville virke i deres hjemmemiljø, fordi fristelserne ville være for store. Det var alt, og det var udgangspunktet. Så det første afvænningssted i Danmark var Arnes og mit sommerhus i Grønlandshuse. To medarbejdere tog af sted med typisk en gruppe på seks og noget metadon i tasken. Hvordan det gik? Ja, det gik jo, som det måtte gå. Nogen lykkedes det for. Andre stak af – med metadon og det hele. Det var ikke så gennemtænkt. Vi måtte jo prøve os frem.'

For de stofmisbrugere det rent faktisk lykkedes for, var hjemkomsten hård. Medarbejderne prøvede alt for mange gange at komme hjem med optimistiske afvænnede narkomaner. Så slap de dem løs i København uden yderligere planer for resocialisering – og fandt dem tilbage i miljøet en uge efter. Tilbagefaldene materialiserede sig som det største problem i hele narcoafvænningen, og Tines næste skridt var at gå ud i offentligheden med et krav om flere penge til efterbehandling. Hun stod oppe på bjerget og råbte *'efterbehandling, efterbehandling, efterbehandling'*, alt imens en fjende nærmede sig fra højre flanke. Det var tiden, hvor fronterne blev trukket op, og narkotikaafvænningen i Danmark blev til en politisk historie. Over for Dagcenterets holdninger og daglige arbejde manifesterede sig nemlig en opposition, som havde sit udspring i en kreds af læger og forældre til stofmisbrugere. *'Foreningen for bekæmpelse af hash og narkotikamisbrug'*, kaldte de sig, og under overskriften: *'Nu er det på tide, at lægerne og videnskaben kommer ind i kampen mod narkotika'* trådte de ind i debatten og beskyldte Dagcenterets medarbejdere for at være for slappe og for pædagogagtige. Grundtanken i foreningen var, at narkotika var en epidemi, der skulle bekæmpes, inden den angreb resten af ungdommen, og det skulle gøres ved at registrere, isolere og tvangsbehandle dem, der allerede var ramt.

Brigaden fra Dagcenteret svarede igen. Tine sagde til et dagblad:

'Jeg kan kun have ondt af de mennesker der tror at man kan afvænne misbrugere med magt. Ingen afvænnelse virker hvis misbrugeren ikke er motiveret'

Hun satte strammerne yderligere på plads med ordene:

'Narkomanerne har deres helt egen kultur. De lærer at undgå politiet, at tappe socialvæsnet for penge og lægerne for piller. Denne indlæringsproces hører med til stofkulturen, og man må have kendskab til den for overhovedet at kunne tale med om forebyggelse og behandling.'

1-0 til pædagogerne.

Næste runde handlede om hashen. Foreningen til bekæmpelse af hash og narkotikamisbrug mente, at hash var den sikre vej til narkomani. Tine og resten af ungdomsoprøret sagde, at det var noget sludder. Og da de generelle ord blev for vage, gik hun ud og argumenterede for sit synspunkt ved at forklare, at de fleste, hun kendte, røg hash en gang imellem, men at meget få, hun kendte personligt, var narkomaner. Hun sluttede med at tale for en legalisering af hash, så man kunne skille skæg for sig og snot i lommetørklæder. Hun mente, at hashdiskussionen mudrede debatten og forhindrede alle i at komme videre med det, det handlede om, nemlig at redde så mange som muligt ud af de hårde stoffers fangarme.

Det var, så man næsten kunne høre ekkoet de næste par dage: En førende kvinde inden for narkobehandling, der ville gøre hashrygning lovligt! Læserbrevene strømmede til aviserne, og

politikere og embedsmænd rynkede bryn. Strammerne udlignede til 1-1, og snart skulle de gå ind i deres glansperiode. Det skete, da Dagcenteret flyttede i større lokaler på Nørrebrogade i 1971 og skiftede navn fra Dagcenter til Kontaktcenter, fordi det nu blev bemandet i døgnets 24 timer. Dramatikken opstod, da den ledende socialrådgiver viste stedet frem for pressen.

'Jeg syntes, jeg gjorde mig umage med at fortælle om alle vores gode tiltag, om de succeser, der efterhånden var med afvænnning, og om de erfaringer, vi gjorde os. Og så til sidst viste jeg dem et rum i kælderen, hvor narkomanerne ville få lov til at fixe. I de gamle lokaler var der jo også blevet fixet på toiletterne, men det her var altså et rum specielt til formålet, og jeg sagde noget i retning af: 'Se hvor koldt og sterilt det er. Her romantiseres i hvert fald intet stofindtag. Men de kan tage deres stoffer under ordnede forhold, så det ikke sker på gaden udenfor.' Hold da kæft! Tiden, der fulgte, var et af de vildeste stormvejr, jeg nogensinde har været ude i.'

Stormen rasede i flere uger: I medierne, i Folketinget, på politigården og i Sundhedsministeriet. Aviserne skrev: *'Fixerum er Danmarks dødsceller. Skal dette vanvid være samfundets ansvar'*. Politidirektøren udtalte lettere konfust: *'Ingen steder er der taget højde for den situation, der nu er opstået,'* og stadslægen i København, som selv havde sanktioneret rummet, sukkede: *'Det var måske ikke så smart af den daglige leder at vise rummet frem til alle og enhver ved indvielsen. Der var så mange andre spændende ting, man kunne have fortalt pressen.'*

Fixerummet kom aldrig i brug, for sundhedsministeren fik det lukket og forsegle. Et københavnsk dagblad kaldte det hele for *'Dobbeltmoral så det klodser'* og trykte et læserbrev fra en narkoman, der skrev: *'De virkelige dødsceller er bagtrapperne eller saneringsejendommene.'* Han beskrev, hvordan livet så ud på den anden side af et forseglet fixerum, hvor stofmisbrugere mødes i baggårdene, fixer sig, renser sprøjterne med spyt i mangel af kogende vand og sender dem videre til den næste i rækken.

Foreholdt dette læserbrev siger Tine: *'Ja, han havde sgu nok lånt skrivemaskinen inde på Kontaktcenteret. Men det gør det jo ikke mindre rigtigt. Og det lyder bekendt, ikke? Tænk, det er snart 40 år siden, og narkomanerne har stadig ikke fået deres fixerum. Der findes omsider sundhedsrum, hvor de kan få plejet deres sår og blive fulgt til hospitalet og i den dur, men de må stadig ikke indtage deres stoffer i ro og fred og under hygiejniske forhold. Det er knaldende vanvid.'*

Tine stod stormen igennem, og i de næste år var der indimellem ro omkring Kontaktcenterets arbejde. Erfaringer blev høstet. Der kom mere struktur på både hverdag og afvænningsture, alt foregik i frivillighed, kampen for effektiv efterbehandling fortsatte, og sådan ser livet i narkobehandlingen sådan set stadig ud i dag. Kun på ét område er der sket et holdningsskifte, og her indrømmer den daværende daglige leder også at være blevet klogere. I dag behandles mange narkomaner med metadon, en støttemedicin, der gør, at det lykkes for nogle af dem at leve et tåleligt liv uden den konstante jagt på det næste fix med forskelligartet kriminalitet til følge.

'Ja, det er godt – og ja, det var jeg meget imod dengang. Jeg var sikker på, at det var politikernes smarte måde at dysse problemet ned på. Jeg ville have, at det skulle ud i lyset. At der i stedet skulle arbejdes med det samfund, der skabte så mange ulykkelige skæbner. Jeg kan kun sige, at det var en meget politisk tid. I dag synes jeg jo bare, vi skal hjælpe de stakkels mennesker, der ikke kan blive stoffri. Jeg går ind for lægeordineret heroin til de hårdest ramte. I virkeligheden ville der efter min mening være god fornuft i at legalisere alle stoffer. Det ville afkriminalisere både markedet og misbrugerne, og hvis det kan give dem et nogenlunde værdigt liv, mener jeg ikke, der er så meget at betænke sig på.'

Efter tre år forlod Tine jobbet som daglig leder af Kontaktcenteret. Hun var træt, og hun havde fundet en ny kamp, der skulle kæmpes. For i 1971 brød nogle unge hegnet ned til Bådsmandsstrædes Kaserne på Christianshavn, og det blev til et meget langt kapitel i landets historie – og også i Tine Brylds. Hun blev Fristadens socialrådgiver og forkæmper. Hidsig, energisk og ikke til at slå ned.

STOF takker forlaget Gyldendal og forfatterne for tilladelsen til at bringe dette uddrag (s.115-124) af bogen, *'Tine Bryld – et lettere kaotisk ridt'* af Tine Bryld og Gitte Løkkegaard, København, 2009.